

door Michel Frequin beeld Elly Hees

LESSEN VOOR AUTEURSCONTRACTEN

There must be 50 ways to keep your author

Sleeping with the enemy of vertrouwensrelatie? Het spanningsveld tussen een zakelijke en een vertrouwensrelatie was deze zomer nieuws, toen de rechter uitspraak deed in een conflict tussen auteur en uitgever. Was tussenkomst van de rechter wel nodig? De bestaande modelcontracten bieden voldoende waarborgen, vindt Michel Frequin. Welke lessen kunnen uitgevers hieruit leren om hun auteurs te behouden?

Uitgevers kenschetsen de relatie tussen een auteur en een boekenuitgever graag als een partnerschap. De eerste gezamenlijke richtlijnen van de Groep Algemene uitgevers (GAU) en de Vereniging voor Letterkundigen (VvL) uit 1961 gelden nog steeds als uitgangspunt voor de hedendaagse modelcontracten en daarin staat: 'De betrekking tussen een auteur en een uitgever is niet alleen een zakelijke verhouding, doch tevens een vertrouwensrelatie.'

In zijn rede bij aanvaarding van het ambt van hoogleraar in het Informatierecht, in het bijzonder auteursrecht karakteriseerde Professor Bernt Hugenholtz de verhouding tussen auteur en exploitant echter als 'sleeping with the enemy'. Aspekt-directeur Perry Pierik heeft na het verloren kort geding tegen zijn auteur Annemarie Postma het vertrouwen in het auteurscontract opgezegd. In *Boekblad* voorziet hij faillissementen voor uitgeverijen die afhankelijk zijn van bestsellers omdat zij overgeleverd zijn aan willekeur en *Het Parool* tekent uit zijn mond op: 'contracten hebben nu geen enkele waarde meer'.

Is er inderdaad sprake van 'een groot probleem voor de hele branche' waartegen het Nederlands Uitgeversverbond actie moet gaan ondernemen? Nee, het contract kan nog steeds ook de gerechtvaardigde belangen van de uitgever waarborgen, maar uitgevers moeten wel evenwichtige contracten opstellen, zoals het GAU/VvL-modelcontract voor de uitgave van oorspronkelijk Nederlandstalig literair werk (hierna het Modelcontract genoemd). Hieruit kunnen uitgevers zeker 50 lessen leren om hun auteurs te behouden.

1. Ieder contract kan worden beëindigd

De eerste les voor ieder contract is dat partijen altijd afspraken moeten maken over de gevolgen van een onverhoopte breuk. In recente kort geding-uitspraken is bevestigd dat een licentie voor onbepaalde tijd in beginsel eenzijdig opzegbaar is (Duinker-Joustra vs uitgeverij De Toorts in 2004 en onlangs in juli Postma vs Uitgeverij Aspekt). In beide gevallen

vond de rechter dat van de auteur in redelijkheid niet kon worden gevergd de overeenkomst gestand te doen, mits bij de opzegging de redelijkheid en billijkheid in acht is genomen.

In beide gevallen ging de uitgever er ten onrechte vanuit dat het licentiecontract niet opzegbaar was, terwijl in het contract met de auteur geen bepalingen waren opgenomen die de mogelijkheid tot eenzijdige opzegging verhinderden of beperkten. Uitgevers moeten onderkennen dat een licentieovereenkomst in beginsel eenzijdig opzegbaar is en dienen dan ook goede afspraken vast te leggen over de voorwaarden tot opzegging, zoals dat bijvoorbeeld is gedaan in het Modelcontract. Is, of dreigt, er een geschil met de auteur, kijk dan eerst het contract goed na!

2. Redelijke beëindigingregeling voorkomt ongelukken

In het Modelcontract worden de mogelijkheden tot opzegging limitatief benoemd: indien de uitgave niet op tijd verschijnt, in geval van faillissement, indien het werk langer dan een jaar niet meer beschikbaar is en indien gedurende twee achtereenvolgende kalenderjaren zo'n gering exploitatieresultaat is behaald met het werk dat voortzetting van de exploitatie door de uitgever kennelijk onredelijk is ten opzichte van de auteur. Opzegging om deze laatste reden kan niet eerder geschieden dan drie jaren na de datum van de verschijning van de laatste druk. De kritische grens voor een redelijk exploitatieresultaat is uiteraard afhankelijk van het soort werk, het stadium van de exploitatie van het werk, verrichte investeringen en de toekomstverwachtingen op dat moment.

In geval van wanprestatie kan de overeenkomst worden ontbonden, maar alleen als gelegenheid is geboden de wanprestatie te herstellen en alleen door een rechter (die deze wanprestatie en de gevolgen daarvan moet beoordelen). Om andere redenen kan alleen rechterlijke tussenkomst de overeenkomst

ontbinden (bijvoorbeeld vanwege gewijzigde omstandigheden of een verstoorde relatie, maar ook dan zal de rechter deze feiten moeten beoordelen en wegen).

Ook is geregeld dat ondanks de beëindiging van de overeenkomst, de uitgever gerechtigd blijft om de verkoop van exemplaren van het werk die nog in voorraad zijn, voort te zetten (inclusief de mogelijkheden tot prijsverlaging en opheffing van de prijs).

3. Afspraken maken over oeuvre

Op grond van het Modelcontract behoudt de auteur te allen tijde de vrijheid om voor nieuw werk een overeenkomst aan te gaan met een andere uitgever. Op verzoek van de auteur is de uitgever bereid met de auteur of met deze andere uitgever in overleg te treden over de mogelijkheid tot en de voorwaarden voor een eventuele beëindiging van deze overeenkomst, ondanks het feit dat zich geen van de in het Modelcontract genoemde beëindigingsgronden heeft voorgedaan. De uitgever blijft echter gerechtigd om de auteur aan hun overeenkomst te houden. Bij dit afwegingsproces spelen verschillende zaken een rol: de investeringen van de uitgever in het werk en eventuele andere werken van de auteur in zijn fonds, de duur van de samenwerking met de auteur met betrekking tot zijn fonds, de verwachte inkomstenderving, de 'goodwill' van de auteur en zijn oeuvre voor het fonds en de eventuele overname van voorraad en bestanden. De uitgever is bereid tot overleg met de auteur of met een andere uitgever over een eventuele beëindiging van deze overeenkomst indien daar een compensatie aan wordt verbonden die aan de omstandigheden van het geval recht doet.

Als er duidelijke afspraken zijn gemaakt over de voorwaarden voor een herdruk of de uitgave van een lager geprijsde publicatie, dan kan een auteur ook aan die afspraken worden gehouden en hoeft een eventueel verstoorde relatie de voortgang van de exploitatie niet in de weg te staan.

4. Alternatieven bekijken

Groot voordeel van een overdracht van rechten is dat deze niet eenzijdig opgezegd kan worden en dat alleen de rechter een dergelijk contract kan ontbinden. De genoemde kort geding-uitspraken tonen nog niet aan dat dit niet ook met een goede licentieovereenkomst is te bereiken.

Alternatieve mogelijkheid is om een overeenkomst voor bepaalde tijd aan te gaan. Dat heeft het voordeel dat het contract gedurende die periode niet opzegbaar is. Nadeel hiervan is dat het ook zeker is dat de uitgever na die periode geen uitgaverchten meer heeft en een nieuw contract zal moeten sluiten. Gevestigde auteurs met een groot publiek worden ook steeds meer zelf ondernemer. In relaties met dat soort auteurs zijn wel ontwikkelingen waarneembaar van afspraken en investeringen voor bepaalde tijd, maar ook van optiebedingen voor toekomstig werk, passend bij de investeringen die de uitgever in de marketing van de auteur stopt. Het is in ieder geval van belang dat een uitgever deze alternatieven in het oog houdt.

In het Modelcontract is de balans gevonden in een actieve controleerbare exploitatie op basis van een exclusieve licentie voor de duur van die exploitatie zonder optiebeding. Een tevreden auteur blijft bij zijn uitgever.

5. Onderstreept belang bij continuïteit exploitatie

Zowel in de zaak Duinker-Joustra vs De Toorts

als in de zaak Postma vs Aspekt heeft de rechter te weinig oog voor de positie van de uitgever en de gebruiken in het boekenvak. In beide gevallen vond de rechter een opzegtermijn van een paar maanden te kort, maar vond hij een termijn van circa een jaar blijkbaar wel voldoende om de bestaande voorraad uit te verkopen. In beide gevallen hechte de rechter belang aan de verstoorte relatie, maar voor veel verstoorte relaties geldt dat beide partijen daar schuldig aan zijn, zeker als het gaat om een financieel geschil.

Niet goed valt in te zien waarom de daardoor ontstane schade volledig aan de uitgever wordt toegerekend. De auteur zou ook de keuze kunnen worden geboden om nog een redelijke periode samen te werken of in geval van een eerdere beëindiging, een financiële compensatie van de gederfde omzet voor de uitgever. Zeker als de auteur de exploitatie van dat werk voortzet bij een andere uitgever en daarbij profiteert van de sterke marktpositie van zijn titels, waarin zijn vorige uitgever heeft geïnvesteerd. Deze aspecten zijn helaas in beide procedures onderbelicht gebleven. Uitgevers doen er ook verstandig aan het wederzijds belang bij continuïteit van de exploitatie te onderstrepen, bijvoorbeeld in overwegingen ter inleiding van het contract.

6. Kom goed beslagen ten ijs

Het is waarschijnlijk geen toeval dat beide uitgevers in voornoemde zaken geen lid waren van het Nederlands Uitgeversverbond. Er was

geen gebruik gemaakt van de binnen onze branche bekende model- en voorbeeldcontracten, noch van de aanwezige expertise. Het Modelcontract is voor iedereen gratis beschikbaar op www.nuv.nl en voor voorlichting over auteursrecht en het maken van contracten kan men onder meer terecht bij VOB/Boekacademie en de *Auteursrechtgids voor de Nederlandse praktijk*, waarin een complete databank met contractclausules is opgenomen.

7. Houdt oog voor de belangen van de auteur

De betrekking tussen een auteur en een uitgever is nog steeds een vertrouwensrelatie, maar de zakelijke verhouding vraagt wel om een goed en up to date contract. Maar de GAU/VvL-richtlijn uit 1961 gaat nog verder: 'De uitgeefovereenkomst is op zichzelf niet voldoende. Partijen dienen de aan deze betrekking onafscheidelijk verbonden problematiek bovendien met begrip voor de drijfveren en oogmerken van de partner te benaderen, zulks op een wijze, het geestesproduct van de auteur waardig.' Over die emotionele band tussen uitgever en auteur gaan de minstens 43 andere lessen.

Michel Frequin is secretaris Juridische Zaken van het Nederlands Uitgeversverbond en auteur van de Auteursrechtgids voor de Nederlandse praktijk, (Sdu, 2005)